

27 martie 1918 Unirea Basarabiei cu România

În anul 1917, când revoluțiile s-au succedat în Imperiul Țarist, începând cu cea din februarie care a dus la abdicarea lui Nicolae al II-lea și până la „Marea revoluție socialistă din Octombrie”, mișcarea de eliberare națională a românilor din Basarabia a cunoscut o dezvoltare constantă, începând cu înființarea la Chișinău, în martie-aprilie, a Partidului Național Moldovenesc, al cărui program sublinia necesitatea unei largi autonomii a regiunii și dobândirea drepturilor cetățenești și naționale pentru români. În spiritul vremurilor, au avut loc numeroase întruniri și acțiuni de organizare: Congresul Uniunii Cooperativelor din Basarabia, Congresul țăranilor din Basarabia, Congresul corpului didactic din Basarabia și multe altele.

Drumul spre autonomia Basarabiei

La Congresul Popoarelor din Rusia, desfășurat la Kiev între 8 și 14 septembrie (stil vechi), au participat și șase delegați moldoveni, care s-au pronunțat pentru autonomie în cadrul unei federații. Toamna anului 1917 a fost însă una tensionată; anarhia cuprindea Rusia și, implicit, Basarabia, iar autoritățile se dovedeau neputincioase în fața actelor de dezordine și violență. În această atmosferă a avut loc Congresul Soldaților Moldoveni, convocat de Comitetul Central Ostășesc Român, care și-a deschis ședințele la 20 octombrie, în Chișinău. În adunările din 21 și 22 octombrie, Congresul a declarat „autonomia Basarabiei și alegerea unui birou pentru organizarea Parlamentului local, denumit Sfatul țării, precum și 44 de ostași din sânul Congresului ca deputați în Sfatul Țării”. A fost redactat un document, „Rezoluțiile Congresului Ostășesc Moldovenesc”, care prevedea, printre altele, „să se recunoască faptul că forma cea mai potrivită a conducerii Rusiei este Republica Federativă Democratică”, „să se declare autonomia teritorială și politică a Basarabiei” și în cel mai scurt timp „să se alcătuiască Sfatul Țării, format din 120 de deputați”.

Pe baza hotărârilor Congresului, la 21 noiembrie, Sfatul Țării și-a deschis lucrările, fiind alcătuit din reprezentanți ai tuturor naționalităților, confesiunilor și orientărilor politice. Numărul deputaților a fost majorat de la 120 la 150: 105 români, 15 ucraineni, 14 evrei, șapte ruși, doi germani, doi bulgari, doi găgăuzi, un polonez, un armean și un grec. Președinte a fost ales Ion Inculeț, iar printre deputați se găseau personalități de frunte ale

Basarabiei, precum Pantelimon Halippa, Ion Pelivan sau Ion Buzdugan. La 2 decembrie, Sfatul Țării a adoptat o Declarație prin care se proclama Republica Democratică Moldovenească, ce urma să facă parte din Republica Federativă Democratică a Rusiei, care nici nu exista. La 7 decembrie, puterea executivă a fost încredințată unui Directorat, sub președinția lui Pantelimon Erhan.

În cursul lunii decembrie 1917, Basarabia a fost teatrul unor acțiuni anarhice ale forțelor armate sau a altor organisme care se opuneau Sfatului Țării: Frontotdelul (comitetul de front) Comitetului muncitorilor și soldaților din Chișinău (de orientare bolșevică) și RUMCEROD-ul cu sediul la Odesa, cea din urmă fiind prima organizație antiromânească creată de partidul bolșevic cu concursul lui Hristu (Cristian) Racovski și Mihail Gheorghiu Bujor. Era condus de un comitet alcătuit din bolșevici basarabeni și emigranți din România, din care făcea parte, printre alții, și celebrul Max Goldstein, unul dintre autorii atentatului de la Senat din 1920. În aceste condiții, exista riscul declanșării unui conflict civil în Basarabia, între mișcarea națională moldovenească și cea bolșevică.

Sfatul Țării cere ajutorul Guvernului României

Față de această situație, la 14 decembrie, Sfatul Țării a luat hotărârea, într-o ședință secretă, de a cere ajutor din afară și a însărcinat Consiliul Directorilor să procedeze în consecință. În baza acestui mandat, la 22 decembrie 1917, Consiliul Directorilor Generali a trimis o telegramă ministrului de Război român, prin care solicita trimiterea la Chișinău „a unui regiment ardelenesc”. În consecință, Guvernul României a ordonat Marelui Cartier General ca Batalionul de voluntari români de la Kiev să se îndrepte spre capitala Basarabiei.

Abia sosit în gara din Chișinău la 24 decembrie, Batalionul românesc a fost atacat în tren de unități ale armatei ruse, „ardelenii fiind dezarmați, bătuți și făcuți prizonieri”. Având în vedere pericolul care plana asupra Basarabiei, după îndelungi dezbateri, guvernul român a hotărât, la 4 ianuarie 1918, să autorizeze intervenția Armatei Române în Basarabia. Onoarea conducerii operațiunilor din Basarabia a revenit Corpului 6 Armată, căruia i-au fost puse la dispoziție, la date diferite, Diviziile 11 și 13 infanterie, 1 și 2 Cavalerie. Cele patru divizii destinate să acționeze în Basarabia au trecut Prutul succesiv, acționând pe direcții independente, deși au cooperat în anumite situații. În seara zilei de

13 ianuarie, brigăzile 21 și 22 infanterie din Divizia 11 infanterie au intrat în Chișinău, fiind primite cu entuziasm de populație. A doua zi a intrat în capitala Basarabiei și comandamentul diviziei, în frunte cu generalul Ernest Broșteanu.

Vestea intrării trupelor române în Basarabia a iritat autoritățile de la Petrograd, care au decis ruperea relațiilor cu România, expulzarea diplomaților acreditați și „păstrarea tezaurului care va fi restituit poporului român”. La 15 ianuarie, comandantul Diviziei 11 infanterie și statul său major au participat la ședința Sfatului Țării, gestul marcând primirea oficială a Armatei Române de către autoritățile de la Chișinău, ocazie cu care generalul Broșteanu a declarat: „Creați-vă viața dumneavoastră cum credeți și nimeni nu se amestecă în ea. În organizarea ei noi nu vă vom împiedica”. După ample dezbateri, la care au participat numeroase personalități politice, Sfatul Țării a proclamat, nu întâmplător, la 24 ianuarie 1918, independența, cu unanimitate de voturi. Consiliul Directorilor se dizolva, puterea executivă trecând asupra Consiliului de Miniștri, în timp ce președintele Republicii rămânea Ion Inculeț. Declarația de Independență a fost primită cu entuziasm, fiind văzută ca un prim pas spre Unire.

România, în dificultate

Aceste decizii extrem de importante au fost luate într-un climat general dominat de frământări și incertitudine, în care nu doar proaspăta Republică Democratică Moldovenească, dar și România se găseau într-o situație precară din punct de vedere politic și militar. După semnarea armistițiului de la Brest-Litovsk, care a marcat ieșirea Rusiei din Antantă, presiunile Puterilor Centrale asupra României, pentru semnarea unui armistițiu, capătă un caracter ultimativ. Guvernul Brătianu își depune mandatul, iar generalul Averescu este însărcinat cu formarea noului guvern. Condițiile cerute de Puterile Centrale erau deosebit de grele, având caracterul unui Diktat; la 19 februarie, în Consiliul de Coroană, generalul Averescu a precizat că soluția acceptării condițiilor era singura posibilă: se salva dinastia și se înlesnea unirea cu Basarabia, ministrul de Externe al Imperiului Austro-Ungar, contele Czernin, promițând ajutor diplomatic în acest sens. Problema Basarabiei s-a complicat după ce, la începutul tratatelor de pace de la Buftea-București, guvernul ucrainean (care încheiase deja o pace separată cu Puterile Centrale) a trimis o notă în care se sublinia că „Basarabia, din punct de vedere etnografic, economic

și politic, formează o unitate indivizibilă cu teritoriul Ucrainei”. Drept urmare, guvernul Ucrainei cerea să i se admită participarea la tratativele de pace, arogându-și dreptul de a include deputați basarabeni în propria delegație și neacceptând delegația Basarabiei independente. Ministrul de Externe german, Kühlmann, considera pretențiile ucrainene ca fiind neîntemeiate; drept urmare, cererea guvernului de la Kiev a fost ignorată.

Delegații basarabeni prezenți la Iași (Ion Inculeț și Daniel Ciugureanu, președintele Consiliului de Miniștri) i-au propus generalului Averescu unirea, dar acesta s-a opus; se temea ca germanii să nu ceară în compensație Dobrogea, care îi interesa în mod deosebit pe bulgari. Dar sprijinul Germaniei se va dovedi esențial pentru România: având țeluri economice foarte precise, Berlinul s-a opus pretențiilor ucrainene și bulgare asupra Basarabiei și Dobrogei. Unirea Basarabiei cu România ar fi fost imposibilă, în acel context, fără sprijinul Germaniei.

La 5 martie 1918, Alexandru Marghiloman este însărcinat cu formarea unui nou guvern, având menirea de a ajunge la o înțelegere cu Puterile Centrale, ceea ce a creat îngrijorare la Chișinău, prin prisma poziției Partidului Conservator asupra unor reforme, în special cea agrară. Situația a fost detensionată de regele Ferdinand, care, la 17 martie, a semnat scrisoarea adresată administratorului Domeniilor Coroanei, prin care se trecea, în mod practic, la împrăștierea promisă de monarh cu doar un an în urmă, în 1917, limpezind poziția statului român în privința împrăștiării, care neliniștea îndeosebi țărănimea din Basarabia.

27 martie: „Trăiască unirea Basarabiei cu România de-a pururea și totdeauna!”

În Basarabia dorința de Unire se vedea una generală, cerută de numeroase cercuri politice, comitete și adunări diverse. În același timp, contactele cu presa și activiștii din România, în special de la Iași, deveneau tot mai intense. Partidul Național Moldovenesc a dus în această perioadă o activitate susținută pentru extinderea influenței în rândul opiniei publice. Tot la Iași, într-o ședință de guvern, la care au participat Ion Inculeț, David Ciugureanu și Constantin Stere, s-a decis forma prin care urma să fie proclamată Unirea: guvernul român accepta solicitările de Unire venite din Basarabia și urma să-și exprime poziția oficială după votul din Sfatul Țării.

În după-amiaza zilei de 27 martie a avut loc ședința Sfatului Țării, în urma căreia a fost adoptată hotărârea de Unire. Ion Incuț declară: „Ședința de azi, domnilor deputați, va fi o ședință istorică pentru poporul nostru. Noi trebuie să depunem toate silințele ca să reușim cu cinste în acest moment istoric”. Ulterior a luat cuvântul Alexandru Marghiloman, care a subliniat dorința guvernului român de a respecta drepturile și libertățile câștigate, urmând ca Sfatul Țării să se ocupe de „rezolvarea chestiunii agrare potrivit cu vzerile poporului”. După ce Marghiloman și ceilalți reprezentanți ai statului român s-au retras, Constantin Stere a ținut un discurs care a produs o vie emoție, arătând că „astăzi trebuie să hotărâm ceea ce va avea o importanță hotărâtoare, extraordinară, asupra soartei viitoare a poporului nostru. Mersul de fier al istoriei pune asupra umerilor noștri o răspundere pe care noi n-o putem ignora cu nici un fel de sofisme”.

Reprezentării minorităților au declarat, în mare parte, că se vor abține de la vot (excepție făcând delegatul polonez), neavând împuternicirea necesară de a vota Unirea, în lipsa unei hotărâri a viitoarei adunări constituante, invocându-se și un eventual referendum care să decidă soarta Basarabiei. După discuții aprinse privind caracterul deschis al votului (decis de majoritate), s-a trecut la votarea rezoluției de unire propusă de Blocul Moldovenesc, rezultatul fiind de 86 de voturi pentru, trei contra și 36 de abțineri. „În numele poporului Basarabiei, Sfatul Țării declară: Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum mai bine de o sută de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și al dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mama sa, România”. Declarația de unire se încheia cu cuvintele: „Trăiască unirea Basarabiei cu România de-a pururea și totdeauna!”. A urmat o scurtă alocuțiune a lui Alexandru Marghiloman, care a declarat că ia act de Declarația de Unire în numele poporului român și al Regelui, la final spunând: „Trăiască România, una și nedespărțită”.

Prima bucurie după ani grei de război

Declarația de Unire stabilea că Basarabia își păstra autonomia, având un sfat ales pe baza votului universal. Se precizau drepturile democratice recunoscute și garantate – drepturile minorităților, libertatea personală și multe altele – și se stabilea ca provincia să fie

reprezentată în forul legislativ al țării de un număr de parlamentari raportat la numărul de locuitori, doi reprezentanți ai Basarabiei urmând să facă parte din Consiliul de miniștri al României. Declarația de unire a fost primită cu mult entuziasm de românii de pretutindeni, prima bucurie după ani grei de război, iar la sfârșitul lui martie și la început de aprilie au avut loc manifestații la Iași, unde delegația venită de la Chișinău a fost întâmpinată cu mult entuziasm. În cadrul dejunului oficial de la Palat, dat în cinstea delegației basarabene, Regele a luat cuvântul, declarând, printre altele: „Salutăm în voi o parte frumoasă a unui vis care niciodată nu se va șterge... Trăiască copilul cel mai mic, dar poate cel mai voinic, al României Mame!”

Un ultim act al unirii a avut loc la 27 noiembrie 1918, imediat după adoptarea legii agrare, când Sfatul Țării a emis următoarea declarație: „În urma unirii cu România mamă a Bucovinei, Ardealului, Banatului și ținuturile ungurești, locuite de români, în hotarele Dunării și Tisei, Sfatul Țării declară că Basarabia renunță la condițiile de unire, stipulate în actul de la 27 martie, fiind încredințată că în România tuturor românilor regimul curat democratic este asigurat pe viitor. Sfatul Țării, în preziua Constituantei române, care se va alege pe baza votului universal, rezolvând chestia agrară după nevoile și cerințele poporului, anulează celelalte condițiuni din actul unirii din 27 martie și declară unirea necondiționată a Basarabiei cu România mamă”. Drept urmare, Sfatul Țării s-a dizolvat, iar Consiliul de Directori a demisionat, deschizând calea unei uniri necondiționate pentru o integrare ireversibilă în cadrul statului român întregit.